

Anna Kęskiewicz

SPECYFIKA OKREŚLENIA DESYGNATÓW NAZWOWYCH DÓBR O SZCZEGÓLNYM ZNACZENIU DLA KULTURY NA GRUNCIE PRAWNYM

Wprowadzenie

Pojęcie ochrony dóbr mających dla kultury szczególną wartość nie zostało w ten sposób ujęte w definicji legalnej ani na gruncie obowiązującej ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 r., ani na gruncie poprzednich ustaw. Hipoteza prawna objaśnienia desygnatów nazwowych dóbr o szczególnym znaczeniu dla kultury w słowniku wyrażen krajowych ustawowych byłaby przydatna w realizowaniu postulatu przejrzystości i pisemności prawa. Po zajęciu się prawną ochroną dóbr mających dla kultury wartość szczególną uczyniono z niej przedmiot rozważań, ponieważ została ona potraktowana, biorąc pod uwagę liczbę orzeczeń sądowych, literaturę przedmiotu, doktrynę, jak wskazane zostało w literaturze, zbyt marginalnie.

O jakości i nietuzinkowości sztuki i jej zasobów nie trzeba nikogo przekonywać. Już Quintus Horatius Flaccus i jego słynne do naszych czasów dzieło *Exegi monumentum aere perennius* docenia i uwydatnia wartość kultury i jej przedmiotów oraz przymiotów, wskazując na niebagatelną rolę artysty jako twórcy ponadpokoleniowego. Przedmiot ochrony dóbr kultury nie stanowi osobnej gałęzi prawa, gdyż nie zostały wyodrębnione zasady, sposoby i środki charakterystyczne tylko dla tej materii. Prawo ochrony dziedzictwa kultury jest wyjątkową dziedziną, która korzysta z instytucji i narzędzi różnych gałęzi prawa.

Natomiast w literaturze istnieje jeszcze szczątkowe podejście do sprawy, iż ochrona zabytków powinna być traktowana i jest składnikiem prawa administracyjnego¹. Umiejscowienie dóbr kultury w systematyce prawnej jako

¹ P. Dobosz, *Administracyjnoprawne instrumenty kształtowania ochrony zabytków*, Kraków 1997, s. 109.

publicznoprawnej *ius publicum* podnosi rangę omawianego tematu i każe nie tylko jednostce zgodzić się z celem nadrzędnym aktualnie obowiązującej ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 r., iż ochrona dóbr kultury leży zarówno w interesie publicznym, jak i prywatnym.

Niezbędne jest stwierdzenie, iż cel ten nie został *expressis verbis* wyrażony na gruncie aktualnie obowiązującej ustawy, jednak jej treść niewątpliwie kontynuuje myśl przewodnią i cel poprzednio obowiązującej ustawy o ochronie dóbr kultury z 1962 r. Wymienia go *expressis verbis* art. 1 ustawy z 1962 r. o ochronie dóbr kultury, który stanowi, że „dobra kultury są bogactwem narodowym i powinny być chronione przez wszystkich obywateli”. „Określenie zabytku, tak dobrze rozumiane na gruncie języka potocznego, przysparza sporych problemów interpretacyjnych przy stosowaniu przepisów ustawy d.k. Zabytek należy niewątpliwie do szerokiego zbioru obiektów, które możemy określić mianem dóbr kultury z powodu ich wartości historycznej, naukowej lub artystycznej”².

Skoro nawet samo pojęcie kultury przez setki lat ewoluowało, to aż dziwi fakt braku istnienia w słowniku wyrażen ustawowych zhierarchizowanych wyznaczników wyjątkowości przedmiotów, które mają mieć znaczenie niezwykle. Przecież początkowo termin *cultura* wiązał się z uprawą roli i dążył do opisania pożądanych przekształceń naturalnego stanu zjawisk przyrody dzięki ludzkiej pracy. Cyceron pojęciem *cultura amini* nazwał stan aktywności ludzkiego umysłu.

Dopiero w XVII w. pojęcie to nabiera znaczenia już coraz bardziej zbliżonego do rozumienia dzisiejszego, definiującego kulturę jako efekt i wynik intelektualnego wysiłku ludzkiego prowadzącego i doprowadzającego do nowatorskich jak na dany okres dziejów dorobków – za tą definicją optował m.in. Wolter, kontynuatorem tej myśli był później również Werder, jak i Klemm, który odniósł ten termin już konkretnie do sztuki jako efektu pracy i dorobku ludzkości.

Z kolei podobnie uważał E. Taylor w definicji z 1871 r.: „Kultura, czyli cywilizacja w najszerszym znaczeniu etnograficznym, jest to pojęcie obejmujące wiedzę, wierzenia, sztukę, moralność, prawo, obyczaje i inne zdolności i przyzwyczajenia, zdobyte przez człowieka jako członka społeczeństwa”³.

Z kolei Z. Freud stwierdził: „Kultura ludzka – a rozumiem przez nią te wszystkie względy, w których życie człowieka wzniosło się ponad stan zwierzęcy i w których różni się od życia zwierząt (przy czym neguję rozdzielenie kultury od cywilizacji) – przedstawia się więc obserwatorowi w dwóch aspektach. Z jednej strony obejmuje ona całą wiedzę i potęgę, którą ludzie osiągnęli, aby opanować siły natury i zdobyć środki do zaspokojenia swoich potrzeb. Z drugiej zaś strony kultura obejmuje wszelkie nieodzowne urządzenia, dzięki którym mogą być regulowane wzajemne stosunki między ludźmi”⁴.

² R. Waszkiewicz, *Administracyjnoprawna ochrona dóbr kultury* [w:] *Wybrane zagadnienia materialnego prawa administracyjnego*, red. J. Szreniawski, Lublin 1994, s. 125.

³ E.B. Tylor, *Cywilizacja pierwotna*, Warszawa 1898, s. 83.

⁴ Z. Freud, *Kultura jako źródło cierpień*, Warszawa 1982, s. 9–12.

Jak stanowią i twierdzą opracowania tego pojęcia, nieidentyczne przedstawianie definicji kultury jest świadectwem, iż każdy z nas rozumie to pojęcie na tle własnych przeżyć i wyobrażeń, zetknięcia z kulturą innych, wyrobionej własnej. Natomiast nie ma aktualnie zakazu wskazania ram wyjątkowości – mogłoby to pomóc w wyborze pierwszeństwa ochrony wyjątkowych dóbr kultury. Na kryteria prawne pierwszeństwa ochrony mogłyby mieć wpływ chociażby: liczba tego rodzaju przedmiotów na rynku, materiał i sposób wykonania, rok powstania, przydatność, aktualna cena, ciekawa historia dzieła związana z jego twórcą. To utożsamienie kultury z innymi przymiotami wiąże się z wychowaniem i życiem w innych realiach, a często również i warunkach. Tak naprawdę wymienić wszystkie kryteria kulturowe nie sposób, dlatego też przy ich wyborze częstokroć znajdują się kryteria subiektywne.

Problematyka ochrony dóbr kultury mimo ewoluowania tego pojęcia jest stale podnoszona. I wreszcie interesujące jest spostrzeżenie, że w ochronie środowiska naturalnego istotną rolę odgrywa należyte określenie dziedzictwa kultury. W obywatelskim społeczeństwie należy jeszcze wyróżnić liczne cenne dobra kultury, które nie mogą się ostać bez profesjonalistów. Tym bardziej w specyficznych przypadkach, gdy samoczynnie niewystarczające są siły środowiska. Na określenie przymiotów dziedzictwa kulturowego wpływ ma uznanie poszczególnych dóbr kultury w minionych latach. Zdaniem B. Suchodolskiego, mówiąc o dziedzictwie kultury, należy zaakceptować i uwzględnić fakt wzajemnej integracji kultur narodowościowych, które uzupełniając się, tworzą wspólne dziedzictwo⁵. Jak dookreśla A. Gerecka-Żołyńska, niejednokrotnie jest kwestią złożoną i problematyczną, by dane dobro kultury połączyć z dziedzictwem kulturalnym konkretnego narodu czy państwa⁶.

Określenia dóbr kultury w oparciu o normy prawa krajowego

Analiza pojęcia na gruncie prawnym (Konstytucja RP) stanowi natomiast, że zabytki są z punktu widzenia interesu ogólnospołecznego niezmiernie ważnym dobrem chronionym jako źródło tożsamości narodowej łączącej nasz naród. Z kolei art. 4 Karty weneckiej wskazuje na obowiązek zapewnienia ciągłości należytego ich utrzymania. Można więc z tych dwóch aktów normatywnych wyróżnić dwie cechy ochrony tych dóbr: konieczność zachowania ciągłości oraz istotę – nietuzinkowość zagwarantowaną na kanwie samej Konstytucji RP. Jednak z racji określonej tylko sumy przeznaczanej na ratowanie publicznych dóbr kultury w Unii Europejskiej istotne byłoby wyznaczenie pierwszeństwa ochrony. Ponadto warto, aby w krajach

⁵ B. Suchodolski, *A History of Polish Culture*, Hardcover 1989, s. 9.

⁶ A. Gerecka-Żołyńska, *W kwestii definicji dobra kultury i dzieła sztuki*, „Prokuratura i Prawo” 1999, nr 9, s. 104.

członkowskich Unii Europejskiej rozdysponowujący fundusze unijne honorowali po konsultacjach społecznych listę dóbr kultury uważanych ze względu na kryteria wskazane przez jej obywateli za najważniejsze, a tym samym wyznaczyli pożądaną kolejność ochrony. Oficjalne głosowanie dla wszystkich obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej dotyczące kolejności fundowania dóbr o szczególnym znaczeniu dla kultury powinno być przeprowadzone.

W literaturze prawniczej przyjmuje się, że sfera ochrony dziedzictwa kulturowego wciąż wymaga zreformowania pomimo faktu wprowadzenia wielu nowych ustaw, np. ustawy o muzeach, czy też nowelizacji dotyczących przykładowo archiwów czy bibliotek. Przyczyn tego można również upatrywać w intensywności domagania się zmian w ochronie dóbr o nietuzinkowym znaczeniu dla kultury przez obywateli Unii Europejskiej. A już historyczny dorobek z przeszłości jest niebagatelny. Co więcej, brak odniesienia się do standardu modelowego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego nasuwałby pytania o znajomość tła historycznego ze względu na to, co musi podlegać należytej ochronie prawnej. Tak więc analizując kwestie prawne na podstawie Konstytucji czy innych źródeł prawa, należy się odnieść do różnych regulacji tam zawartych, dotyczących tej samej materii (choćby art. 6 czy 73 Konstytucji RP). Istotą art. 6 Konstytucji RP stanowi upowszechnianie i równy dostęp do dóbr kultury, co już podkreśla ich rangę. Nie bez znaczenia jest art. 73 Konstytucji RP w szczególności, gdy każdemu może być zapewniona wolność twórczości artystycznej, naukowej.

Jak stanowi Preambuła Konstytucji RP, kultura zakorzeniona jest w dziedzictwie, a także wartościach – to jest tezą. Niestety w objaśnieniu wyrażeń ustawowych w k.k. z 1997 r. nie znajduje się definicja legalna dóbr o szczególnym znaczeniu dla kultury, jednak na gruncie art. 294 k.k. użyto pojęcia dóbr o szczególnym znaczeniu dla kultury, które mogą być różnej wartości. Jak więc wynika z powyższych rozważań, tego rodzaju dobro szczególne nie zawsze ma już przyznaną wysoką rangę artystyczną czy historyczną, nie wspominając o naukowej. Statystyki są należytych źródłem informacji. Określenie dóbr kultury opiera się na poszukiwaniu umocowania prawnego.

Analiza prawna jest zaliczana do rzetelnych, gdy przeprowadzona jest w sposób należyty⁷. Bez bezprawnego precedensu.

Z kolei „z uwagi na fakt, że art. 294 § 1 k.k. obejmuje różne podstawowe typy przestępstw przeciwko mieniu, to prawidłowa kwalifikacja czynu sprawcy wymaga powołania się także na przepis określający dany typ przestępstwa przeciwko mieniu, którego przedmiotem było mienie znacznej wartości (tak słusznie SN w wyr. z 23.1.2002 r., V KKN 497/99, Prok. i Pr. – wkł. 2002, Nr 5, poz. 2)”⁸.

⁷ G Lamond, *Precedent and Analogy in Legal Reasoning*, <http://plato.stanford.edu/entries/legal-reas-prec/>.

⁸ T. Oczkowski, art. 294 KK red. Stefański 2017, wyd. 20/ System Informacji Prawnej Legalis.

Określenia dóbr kultury w rozumieniu prawa Unii Europejskiej

Ad extremum paradoksalnie nikogo nie dziwi fakt, że po 1 maja 2004 r., czyli po wejściu Polski do Unii Europejskiej, należało przy zachowaniu zasady suwerenności państwowej dostosować prawo krajowe do unijnego. Gminy obligatoryjnie miały stworzyć gminne programy ochrony zabytków czy plany ochrony dla poszczególnych obiektów. Felerem przy sporządzaniu tych dokumentacji i przyczynkiem do wytyków w literaturze i doktrynie okazał się niejednokrotnie brak konsultacji z praktykami – służbami konserwatorskimi.

Obecnie – jak wskazuje literatura – wieloletnie programy ochrony zabytków i opieki nad zabytkami posiada większość gmin i wszystkie województwa samorządowe. Brakuje krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i co ważne oraz często w literaturze podnoszone – jest to konsekwencją braku ustawowych sankcji karnych w przypadku braku sporządzenia takowego dokumentu. Atutem jest, że ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 r. dostosowuje przepisy do standardów unijnych, „jeśli jednak przyjmie się pogląd, że dla rozwoju polskiego muzealnictwa niezbędne jest wprowadzenie odpowiedniego instrumentu prawnego, zabezpieczające obce muzealia przed niepożądanymi skutkami roszczeń osób trzecich, to należy zastanowić się, jakiego zakresu ochrony powinien on dotyczyć”⁹.

Generalizując, cel Unii Europejskiej w zakresie wspólnej współpracy kulturalnej państw członkowskich był realizowany i ugruntowany w Traktacie z Maastricht z 1993 r. To właśnie ten traktat położył nacisk na prowadzenie działalności w dziedzinie kultury w celu ochrony, rozpowszechniania oraz rozwoju kultury w Europie z poszanowaniem narodowych tradycji i miksu kultur. Celem unijnym było wdrażanie środków inicjujących inicjatywy kulturalne, jak np. inicjatywa Europejskich Stolic Kultury.

Traktat lizboński zgodnie z art. 6 uznawał i honorował wolność sztuki i nauki: „Unia uznaje prawa, wolności i zasady określone w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej z 7 grudnia 2000 roku, w brzmieniu dostosowanym 12 grudnia 2007 roku w Strasburgu, która ma taką samą moc prawną jak Traktaty”. Okoliczności uzasadniające odstępienie od ograniczania sztuki sprawiają, że powinniśmy ją traktować jako coś wartościowego. „Operując terminem «sztuki», w art. 13 KPP objęto zakresem tego określenia «sztuki piękne», a więc niewątpliwie malarstwo, rzeźbę, wszelkie sztuki wizualne. Wywołują one i wywoływały zawsze wiele sporów zarówno natury estetycznej, jak i etycznej. Szczególnie kontrowersyjne okazywało się zderzenie sztuki z religią, z odniesieniem poszczególnych ludzi

⁹ A. Jakubecki, *Immunitet państwa obcego w prawie polskim a ochrona dzieł sztuki pozyskanych na wystawę z zagranicy, zagadnienia węzłowe* [w:] *Prawna ochrona dziedzictwa kulturowego*, t. III, red. W. Szafranski, K. Zalasinska, Poznań 2009, s. 274.

do sfery sacrum”¹⁰. Z powyższego wynika konieczność analizy prawnej art. 13 KPP UE dotyczące wolności sztuk i nauk z wolności myśli i wolności wyrażania poglądów z art. 10 i 11 KPP UE oraz art. 10(2) EKPCz.

Z kolei w art. 167 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (dawny art. 151 TWE) wskazany został szacunek do różnorodności kulturowej: „Unia przyczynia się do rozkwitu kultur Państw Członkowskich, w poszanowaniu ich różnorodności narodowej i regionalnej, równocześnie podkreślając znaczenie wspólnego dziedzictwa kulturowego”. Odnosząc się do tego artykułu, jak podaje A. Siwek-Ślusarek, „brak skutku bezpośredniego. Artykuł 167 TFUE nie ma charakteru przepisu bezpośrednio skutecznego, ponieważ zawiera normy: kompetencyjną i zadaniową.

Skutek bezpośredni może wystąpić w połączeniu z przepisami prawa pierwotnego posiadającymi taki charakter, m.in. w zakresie swobody świadczenia usług, osób, towarów... Trybunał Sprawiedliwości już w latach 60. XX w. w wyroku 7/68 *Komisja Wspólnot Europejskich p. Republice Włoskiej* stwierdził, że dzieła kultury, takie jak obrazy, rzeźby, filmy, fotografie, są towarami w świetle przepisów traktatowych. W wyroku C-388/01 *Komisja Wspólnot Europejskich p. Republice Włoskiej* za usługi lub prowadzenie działalności gospodarczej uznał działalność kulturalną wykonywaną przez artystów oraz prowadzenie działalności polegającej na udostępnianiu publiczności zbiorów muzealnych. Osoby zatrudnione w miejscach powiązanych z dziedziną kultury, takie jak konserwatorzy dzieł sztuki, zostali zakwalifikowani jako pracownicy w rozumieniu traktatowym w orzeczeniu C-234/97 *Teresa Fernández de Bobadilla*. Tym samym TS w swoim orzecznictwie przesądził o objęciu elementów wchodzących w obszar kultury traktatowymi swobodami”¹¹.

Wyrażona wprost wolność z art. 13 KPP UE mogłaby być uzupełniona właśnie aktualną listą dóbr publicznych, które ze względu na ograniczoną ilość środków publicznych przeznaczanych na ten cel miałyby być chronione najpierw według woli wyrażonej przez obywateli Unii Europejskiej w jednoczesnym głosowaniu. Taka propozycja wyboru dóbr kultury, które miałyby być chronione w pierwszej kolejności, byłaby znacząca, jeśli mieliby je prawo stworzyć w głosowaniu liczni podatnicy Unii Europejskiej. „Jak widzieliśmy, wielojęzyczność w UE stanowi przeszkody dla harmonizacji, która częściowo tylko zostanie rozwiązana przez wysiłki Trybunału Sprawiedliwości. Konwergencja jest również wspomagana przez zwiększoną wymianę pomiędzy różnymi europejskimi systemami prawnymi a pracą porównawczych adwokatów, co zwiększa wiedzę o różnicach językowych, koncepcyjnych i instytucjonalnych pomiędzy tymi systemami i w konsekwencji

¹⁰ A. Wróbel, *Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej. Komentarz*, 2013, sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge2tambvgiydenboobqalrsgaztonrtgmya.

¹¹ A. Siwek-Ślusarek, *Komentarz do art. 167 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, <http://lex.online.wolterskluwer.pl>.

sposobów zbliżenia się do osiągnięcia jednego znaczenia dla europejskich tekstów legislacyjnych¹².

Gdyby była jedna wyszukiwarka takich dóbr, ułatwiłoby to zajmowanie się nimi. Przecież był problem, że w niektórych okolicznościach reklamy porównawcze cen, które były podawane między sklepami różnego formatu i wielkości bez wyraźnego poinformowania o tym, były po prostu niedozwolone – według wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) w sprawie C-562/15 Carrefour Hypermarchés SAS przeciwko ITM Alimentaire International SASU. *Under EU law there is, therefore, a general prohibition on any Member State granting any kind of incentives capable of distorting competition and affecting trade between Member States; so-called state aid* [Zgodnie z prawem Unii Europejskiej znajduje się zatem ogólny zakaz dotyczący jakiegokolwiek państwa członkowskiego przyznającego jakiegokolwiek zachęty mogące zakłócać konkurencję i wpływające na wymianę handlową pomiędzy państwami członkowskimi; tzw. pomoc państwa]¹³. Chodzi o interes wspólny zgodnie z wyrażoną wolą obywateli Unii Europejskiej.

Propozycja standardu modelowego

Pole działań ochrony dóbr o szczególnym znaczeniu dla kultury pozostawia jeszcze wiele do życzenia i zrobienia. Przede wszystkim literatura przedmiotu zwraca uwagę na potrzebę stworzenia jednej definicji dóbr o szczególnym znaczeniu dla kultury z uwzględnieniem, iż obecnie obowiązująca ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami używa pojęcia zabytku i tak jak k.a. czy k.c. nie posługuje się pojęciem dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury, natomiast k.k. z 1997 r. nie podaje jej definicji legalnej, jednak na gruncie art. 294 k.k. używa pojęcia dóbr o szczególnym znaczeniu dla kultury.

Z kolei art. 36 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (dawny art. 30 TWE) używa sformułowania „ochrona narodowych dóbr kultury o wartości artystycznej, historycznej lub archeologicznej”. Zgodnie z „art. 34 TFUE w związku z art. 36 tego traktatu zakazuje w szczególności wszystkich dyskryminacyjnych przeszkód w swobodnym przepływie towarów i tym samym ustanawia szczególne

¹² S. Taylor, *The European Union and National Legal Languages: an Awkward Partnership?*, „Revue française de linguistique appliquée” 2011, no. 1, vol. XVI, s. 105–118: *As we have seen, multilingualism within the EU provides obstacles to harmonization, which will only in part be resolved by the efforts of the Court of Justice. Convergence is also helped by the increased exchanges between the different European legal systems and the work of comparative lawyers, which brings greater knowledge of the linguistic, conceptual and institutional differences between these systems and consequently of ways to draw closer to achieving a single meaning for European legislative texts.*

¹³ Allen & Overy LLP 2006 I Foreign Direct Investment in Central and Eastern Europe (THE CASE OF VISEGRAD COUNTRIES) [w:] Foreign Direct Investment in Central and Eastern Europe, Bratislava 2006, s. 11.

w stosunku do art. 18 TFUE zasady zakazujące dyskryminacji” (wyrok Trybunału Sprawiedliwości z 8 czerwca 2017 r., C-296/15, <http://lex.online.wolterskluwer.pl>).

Potrzeba precyzyjnych, spójnych i jednolitych definicji została wyrażona wprost w uzasadnieniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 11 stycznia 2000 r. (K 7/99, OTK 2000, nr 1, poz. 2): „Zasada ta przejawia się przede wszystkim w określoności przepisów, które muszą być sformułowane w sposób poprawny, precyzyjny i jasny. Standard ten wymagany jest zwłaszcza, gdy chodzi o ochronę praw i wolności oraz o sytuacje, gdy istnieje możliwość stosowania sankcji wobec obywatela”. Udowodnienie hipotezy prawnej, iż wprowadzenie słownikowego objaśnienia dóbr o szczególnym znaczeniu dla kultury w polskim prawodawstwie jest celowe oraz przemyślane, wiąże się z postulatem przejrzystości systemu prawa. Wykorzystałam metodę badawczą: analizę dogmatyczno-prawną, ale także metodę empiryczną.

Wreszcie ochronę dóbr o szczególnym znaczeniu dla kultury umocniłoby prezentowanie w ogólnodostępnym źródle, np. stronie internetowej, postępu realizacji prac kolejnych dzieł publicznych finansowanych ze środków publicznych. Tak, by móc uzyskać nowe środki finansowe czy móc przeznaczyć na ochronę pozostałych w kolekcji. Służyć temu celowi ma obserwacja trendów i praw rynku sztuki. Historyk sztuki S. Gerke wskazuje, iż jej zadaniem jest właśnie pokazywanie klientom informacji dotyczących najnowszych trendów i doświadczeń berlińskiego rynku sztuki¹⁴.

Z problematyką ochrony dóbr kultury wiąże się fakt, iż to jedno z najpilniejszych oraz najważniejszych zadań prawnych i faktycznych, jakie zostały pozostawione dla współczesnego światłego człowieka szanującego dorobek wielopokoleniowy. „Celowe wydaje się szersze włączenie się Polski w różne formy współdziałania międzynarodowego na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego. Związanie się postanowieniami umów przyjętych pod auspicjami organizacji międzynarodowych powinno stanowić pierwszy krok na drodze ku pełniejszemu uczestnictwu w ochronie europejskiego i światowego dziedzictwa kulturalnego”¹⁵.

Bibliografia

Allen & Overy LLP 2006 I Foreign Direct Investment in Central and Eastern Europe (THE CASE OF VISEGRAD COUNTRIES) [w:] Foreign Direct Investment in Central and Eastern Europe, Bratislava 2006.

Dobosz P., *Administracyjnoprawne instrumenty kształtowania ochrony zabytków*, Kraków 1997.

¹⁴ K. Schiekierka, *Die Trends auf dem Kunstmarkt*, „Die Welt” 2012, no. 38 – artykuł o trendach rynku sztuki: *Wir zeigen unseren Kunden die neusten Trends und Entwicklungen des Berliner Kunstmarkts* [My pokazujemy naszym klientom najnowsze trendy i doświadczenia berlińskiego rynku sztuki].

¹⁵ A. Przyborowska-Klimczak, *Międzynarodowe zobowiązania Polski w zakresie ochrony dziedzictwa kulturalnego* [w:] *Prawna ochrona dziedzictwa kulturowego*, t. III, red. W. Szafranski, K. Zalańska, Poznań 2009, s. 217.

- Freud Z., *Kultura jako źródło cierpień*, tłum. Jerzy Prokopiuk, Warszawa 1982.
- Gerecka-Żołyńska A., *W kwestii definicji dobra kultury i dzieła sztuki*, „Prokuratura i Prawo” 1999, nr 9.
- Jakubecki A., *Immunitet państwa obcego w prawie polskim a ochrona dzieł sztuki pozyskanych na wystawę z zagranicy, zagadnienia węzłowe* [w:] *Prawna ochrona dziedzictwa kulturowego*, t. III, red. W. Szafrąński, K. Zalaszińska, Poznań 2009.
- Lamond G., *Precedent and Analogy in Legal Reasoning*, <http://plato.stanford.edu/entries/legal-reas-prec/>.
- Oczkowski T., art. 294 KK red. Stefański 2017, wyd. 20/System Informacji Prawnej Legalis.
- Przyborowska-Klimczak A., *Międzynarodowe zobowiązania Polski w zakresie ochrony dziedzictwa kulturalnego* [w:] *Prawna ochrona dziedzictwa kulturowego*, t. III, red. W. Szafrąński, K. Zalaszińska, Poznań 2009.
- Schiekierka K., *Die Trends auf dem Kunstmarkt*, „Die Welt” 2012, no. 38.
- Siwek-Ślusarek A., *Komentarz do art. 167 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, <http://lex.online.wolterskluwer.pl>.
- Suchodolski B., *A History of Polish Culture*, Hardcover 1989.
- Tylor E.B., *Cywilizacja pierwotna*, Warszawa 1898.
- Taylor S., *The European Union and National Legal Languages: an Awkward Partnership?*, „Revue française de linguistique appliquée” 2011, no. 1, vol. XVI.
- Waszkiewicz R., *Administracyjnoprawna ochrona dóbr kultury* [w:] *Wybrane zagadnienia materialnego prawa administracyjnego*, red. J. Szreniawski, Lublin 1994.
- Wróbel A., *Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej. Komentarz*, 2013, sip.legalis.pl/document-view.seam?documentId=mjxw62zoge2tambvgiydenboobqxalrsgaztonrtgmya.

Streszczenie

Pierwsza część opracowania składa się głównie z krótkiej prezentacji i istotnej wskazówki, że została ona zrozumiana na różne sposoby. Ponadto koncentruję się na porównaniu prawa – gdzie można znaleźć ważne regulacje, z podaniem informacji, że problem ten ma wiele aspektów: w prawie polskim i międzynarodowym – Unii Europejskiej. *Resume* dostarcza nam informacji o aktualnej sytuacji i perspektywach, aby ulepszyć model ochrony przedmiotów, które mają szczególne znaczenie dla kultury.

Słowa kluczowe: dobra, szczególne znaczenie, kultura, prawo polskie, prawo międzynarodowe

THE SPECIFIC OF DEFINING THE DESIGNATIONS OF GOODS WHICH HAS SIGNIFICANT VALUE IN A LEGAL WAY

Summary

The first part generally consist of short presentation and essential clue that it has been understood in different ways. Further, with focus on law comparison – where you can find important regulations, with giving an information that this problem has got many aspects. Analyzing is not beyond underlying the decision based on the national law standard. It is based on the information given about actual situation and perspectives to improve the model of saving subjects which have an especially meaning for the culture.

Keywords: good, special meaning, culture, Polish law, international law